

การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิด
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม
Community Participation Development in the Development of Morality Based on the
Sufficiency Economy Philosophy, Kantharawichai District, Maha Sarakham Province

อุทัย ปาสาร์ภ

สัญญา เคนาภูมิ

เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร

นักศึกษาปริญญาโท ร.ป.ม. (รัฐประศาสนศาสตร์) มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Uthai Pasarak

Sanya Kenaphum

Saovalak Kosonkittiumporn

M.P.A. Student (Public Administration), Rajabhat Mahasarakham University

Lecturer of Political Science and Public Administration, Rajabhat Mahasarakham University

Lecturer of Political Science and Public Administration, Rajabhat Mahasarakham University

Corresponding E-mail : auethai2024@gmail.com

วันที่รับบทความ: 28 พฤษภาคม 2568; วันที่แก้ไขบทความ 7 กรกฎาคม 2568; วันที่ตอบรับบทความ: 15 กรกฎาคม 2568

Received: May 28, 2025; Revised: July 7, 2025; Accepted: July 15, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม และเพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมดังกล่าว งานวิจัยนี้ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 20 คน ซึ่งประกอบด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการชุมชน ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล นักพัฒนาชุมชน ผู้อำนวยการโรงเรียนหรือผู้แทน เจ้าอาวาส/พระสงฆ์ฆาธิการ และประชาชนชาวบ้าน ผลการวิจัยพบว่า 1) การมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงครอบคลุม 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการตัดสินใจ มีการระดมความคิดเห็นและจัดสรรทรัพยากรร่วมกัน ส่งเสริมคุณธรรมพื้นฐาน ด้านการปฏิบัติ มีการดำเนินกิจกรรมที่สอดคล้องกับบริบทชุมชน เช่น เกษตรอินทรีย์และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ด้านผลประโยชน์ มีการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรมผ่านกลไกชุมชน และด้านการประเมินผล มีระบบประเมินแบบมีส่วนร่วมและตรวจสอบได้ ส่งผลให้การพัฒนาคุณธรรมมีความยั่งยืน 2) แนวทางการพัฒนา ประกอบด้วย การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจผ่านเวทีสาธารณะและเทคโนโลยีดิจิทัล การสนับสนุนการปฏิบัติที่เหมาะสมกับบริบท การกระจายผลประโยชน์อย่างทั่วถึง และการประเมินผลอย่างโปร่งใสและต่อเนื่อง สะท้อนถึงการบูรณาการคุณธรรมกับการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของชุมชน; คุณธรรม; ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง; ชุมชนสัมมาอาชีพ

Abstract

This research aimed to study the participation of the community of right occupation in developing morality according to the philosophy of sufficiency economy in Kantharawichai District, Maha Sarakham Province and to propose guidelines for developing such participation. This research used in-depth interviews and focus group discussions with 20 key informants, consisting of village headmen, village headmen, community committees, executives of sub-district administrative organizations, community developers, school directors or representatives, abbots/monks, and local scholars. The research results found that 1) the participation of the community of right occupation in developing morality according to the philosophy of sufficiency economy covers 4 aspects: decision-making, brainstorming and allocating resources together, promoting basic morality; practice, conducting activities that are consistent with the community context, such as organic farming and environmental conservation; benefit, distributing income fairly through community mechanisms; and evaluation, having a participatory and auditable evaluation system, resulting in sustainable moral development. 2) Development guidelines include promoting participation in decision-making through public forums and digital technology, supporting practices that are appropriate for the context, distributing benefits equally, and conducting transparent and continuous evaluations, reflecting the true integration of morality with community participation.

Keywords: Community Participation; Morality; Sufficiency Economy Philosophy; Community Occupation

บทนำ

ชุมชนสัมมาอาชีพ หมายถึง กลุ่มคนที่ประกอบอาชีพด้วยความสุจริต มีรายได้จากแรงงานที่ตนลงทุนลงแรงอย่างถูกต้องตามหลักกฎหมายและศีลธรรม และสามารถพึ่งพาตนเองได้ทั้งในด้านเศรษฐกิจและการดำรงชีวิต (กรมการพัฒนาชุมชน, 2562) ชุมชนลักษณะนี้มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณธรรมของสมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและพัฒนาชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่การส่งเสริมความรู้หรือการจัดกิจกรรมเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงการสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ร่วมกัน การถ่ายทอดองค์ความรู้ท้องถิ่น การทำงานร่วมกันเป็นทีม และการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในรูปแบบต่าง ๆ (Wenger-Trayner & Wenger-Trayner, 2020) ซึ่งกลไกเหล่านี้เป็นรากฐานสำคัญของการสร้าง “ทุนทางสังคม” ที่เชื่อมโยงสมาชิกเข้าด้วยกันผ่านความไว้วางใจ การแบ่งปัน และความเอื้ออาทร นอกจากนี้ กระบวนการดำเนินงานของชุมชนสัมมาอาชีพยังสอดคล้องกับหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การตัดสินใจจัดการกลุ่มอย่างมีเหตุผลและมีส่วนร่วม การประกอบอาชีพที่ยึดหลักพอประมาณ ไม่ฟุ้งเฟ้อและไม่เบียดเบียนธรรมชาติ ตลอดจนการเตรียมความพร้อมรับมือกับความเสี่ยงและความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ผ่านระบบการออม การเรียนรู้ร่วมกัน และการมีเครือข่ายความร่วมมือ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม

แห่งชาติ, 2559) จากแนวคิดของ Putnam (2000) ที่เน้นความสำคัญของทุนทางสังคม (social capital) ซึ่งหมายถึง การเชื่อมโยงและความไว้วางใจระหว่างสมาชิกในชุมชนที่สามารถช่วยส่งเสริมการทำงานร่วมกันและการสร้างความผูกพันในสังคม การมีส่วนร่วมของชุมชนสามารถนำไปสู่การสร้างทุนทางสังคมที่เข้มแข็ง ทำให้สมาชิกในชุมชนมีความไว้วางใจและพร้อมที่จะร่วมมือกันในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน การสร้างความสามัคคีในชุมชนจะช่วยส่งเสริมคุณธรรมที่ดีและเสริมสร้างสังคมที่เข้มแข็งและยั่งยืน นอกจากนี้ แนวคิดของ Bourdieu (1986) เกี่ยวกับทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรม (cultural capital) ยังสามารถอธิบายได้ว่าชุมชนสามารถทำอะไรได้แค่พึ่งพาความสามารถทางเศรษฐกิจและการทำงานเท่านั้น แต่ยังสามารถคำนึงและความรู้ที่ได้รับการส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่นในวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมในชุมชน ความเข้าใจในค่านิยมและวัฒนธรรมร่วมจะช่วยให้ชุมชนมีการทำงานร่วมกันในทิศทางเดียวกันและเสริมสร้างคุณธรรมที่ยั่งยืน แนวคิดของ Sen (1999) เกี่ยวกับ "ความสามารถ ในการเลือก" หรือ capabilities approach ก็สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาชุมชนสามารถทำได้ โดยเน้นการส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนมีโอกาสในการเลือกเส้นทางการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับคุณค่าทางศีลธรรมและวัฒนธรรม ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพของสมาชิกในชุมชนจะช่วยสร้างสังคมที่มีคุณธรรมและความยั่งยืน

อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิต ผู้คนในชุมชนมีความผูกพันกับศาสนาและขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม ทำให้อำเภอนี้มีศักยภาพในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณธรรมอย่างเหมาะสม อย่างไรก็ตาม การพัฒนาคุณธรรมที่ยั่งยืนนั้นจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือและการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนสามารถทำอะไรที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมผ่านกระบวนการทำงานและวิถีชีวิตประจำวัน (วิชัย รัตนพงษ์, 2563) ได้อธิบายว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน ในการพัฒนาคุณธรรมนั้น จะต้องเน้นการสร้างความรู้สึกร่วมและความเป็นเจ้าของในกระบวนการพัฒนา ซึ่งจะช่วยให้ชุมชนมีความมุ่งมั่นและรับผิดชอบในการพัฒนาตนเองและสังคม นอกจากนี้ การส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจ จะช่วยให้กระบวนการพัฒนามีความยั่งยืนและสอดคล้องกับบริบทของชุมชน ปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชนสามารถทำได้ในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ยังคงมีอุปสรรคหลายประการที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของกระบวนการพัฒนา ดังนี้ 1) การขาดความเข้าใจและการรับรู้ที่ชัดเจนเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หลายคนในชุมชนอาจไม่เข้าใจหรือไม่เห็นความสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างชัดเจน ซึ่งอาจเกิดจากการขาดการศึกษาและการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับปรัชญานี้อย่างทั่วถึง ทำให้ชุมชนในบางพื้นที่ไม่สามารถนำหลักการพอเพียงไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันและกิจกรรมต่างๆ ภายในชุมชนได้อย่างเต็มที่ การขาดความเข้าใจในแนวคิดนี้อาจทำให้ชุมชนไม่สามารถพัฒนาได้อย่างยั่งยืน 2) ความไม่พร้อมของทรัพยากรและการสนับสนุนจากภาครัฐ การมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรและการสนับสนุนจากหลายฝ่าย ทั้งจากรัฐบาล หน่วยงานท้องถิ่น หรือองค์กรภาคประชาชน แต่ในบางพื้นที่ การสนับสนุนจากภาครัฐอาจไม่เพียงพอหรือไม่ได้รับการจัดสรรอย่างเหมาะสม การขาดแคลนทรัพยากรในการอบรมหรือกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมทำให้กระบวนการ พัฒนาคุณธรรมในชุมชนไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มที่ 3) การขาดการมีส่วนร่วมจากสมาชิกในชุมชน การพัฒนาคุณธรรมในชุมชนสามารถทำได้จำเป็นต้องได้รับการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชน หรือเยาวชน แต่ในบางกรณี พบว่าบางกลุ่มใน

ชุมชนไม่เต็มใจหรือไม่สนใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง อาจเกิดจากการขาดแรงจูงใจ การไม่เห็นความสำคัญของการพัฒนาคุณธรรม หรือการขาดความรู้ความเข้าใจที่เพียงพอทำให้การพัฒนาในด้านนี้ไม่สามารถขยายตัวและเป็นที่ยอมรับได้อย่างกว้างขวาง (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดมหาสารคาม, 2567)

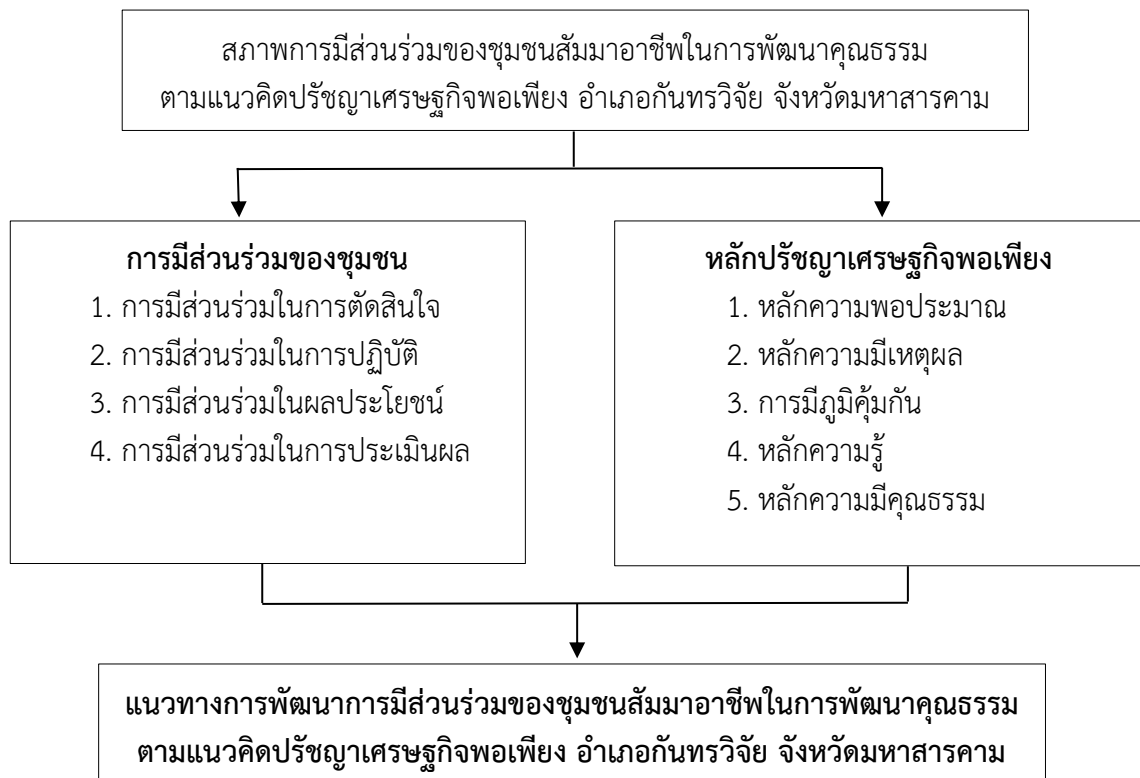
จากความสำคัญดังกล่าว การศึกษานี้ จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการณ์มีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีวะในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ศึกษาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีวะในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม การศึกษานี้คาดหวังว่าจะได้แนวทางในการส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรมที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของชุมชน ซึ่งจะเป็ประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมไทยอย่างยั่งยืนต่อไป นอกจากนี้ ผลการศึกษายังสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนานโยบายและแผนปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในระดับชุมชน ตลอดจนแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีวะในการพัฒนา คุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในชุมชนอื่น ๆ ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนให้กับสังคมไทยในระยะยาวต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการณ์มีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีวะในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีวะในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิดต่างๆ และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีวะในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยนำแนวคิดพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนของ Cohen and Uphoff (1980) และแนวทางในการดำเนินชีวิตและการพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืน ที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระราชทานไว้ เพื่อเป็นหลักคิดในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยมีองค์ประกอบสำคัญ 3 ห่วง คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกัน และ 2 เงื่อนไข คือ ความรู้และคุณธรรม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559) ไปสู่การวิจัยในครั้งนี้

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ขอบเขตการวิจัย

การทำวิจัยในครั้งนี้ผู้ทำวิจัยได้มุ่งศึกษาการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการวิจัยแบบ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่จะส่งผลให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการทำวิจัย โดยมีขอบเขตของการทำวิจัยดังนี้

1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาถึงสภาพและแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดการพัฒนาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม แนวคิดเกี่ยวกับการขับเคลื่อนชุมชนประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ 3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ภายใต้แนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย 1) หลักความพอประมาณ 2) หลักความมีเหตุผล 3) การมีภูมิคุ้มกัน 4) หลักความรู้ 5) หลักความมีคุณธรรม

1.2 ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยใช้การคัดเลือกแบบเจาะจงผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้อง จำนวน 20 คน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการชุมชน ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล นักพัฒนาชุมชน ผู้อำนวยการโรงเรียนหรือผู้แทน เจ้าอาวาส/พระสังฆาธิการ และประชาชนชาวบ้าน โดยใช้เกณฑ์คัดเลือกผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ต่อพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

1.3 ขอบเขตด้านพื้นที่ ผู้ทำวิจัยได้กำหนดขอบเขตพื้นที่การศึกษา คือ 1) ชุมชนวัดโพธิ์ศรี บ้านลาด
ตำบลศรีสุข อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม 2) ชุมชนวัดสว่างวาริ บ้านท่าขอนยาง ตำบลท่าขอนยาง
อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม 3) ชุมชนวัดพุทธมงคล ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัด
มหาสารคาม 4) ชุมชนวัดสุวรรณมงคล ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

2. เครื่องมือในการวิจัย

ผู้วิจัยจะใช้เครื่องมือสำรวจข้อมูลเชิงประจักษ์ แบบสัมภาษณ์ แบบสนทนากลุ่มเฉพาะการสังเกตและ
การบันทึกด้วยเครื่องมือ มีรายละเอียดการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้การวิจัย ดังต่อไปนี้

2.1 การสร้างเครื่องมือและการหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth
Interview) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลโดยเครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง (Structure Interview) ซึ่ง
เป็นการตั้งคำถามแบบปลายเปิด (Open ended Questions) ทั้งนี้ การดำเนินการจัดสร้างเครื่องมือมีขั้นตอน
ในการดำเนินการ ดังนี้

2.1.1 ออกแบบข้อคำถามแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ให้
ครอบคลุมเนื้อหาครบถ้วน ข้อคำถามถูกต้องเหมาะสม ตรงตามวัตถุประสงค์ โครงสร้าง และภาษาที่ใช้
เหมาะสมกับผู้ให้ข้อมูล

2.1.2 นำแบบสัมภาษณ์ที่ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแล้วไปทดลองสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่าง ที่ไม่ใช่
ประชากรกลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของภาษา

2.1.3 หาความเชื่อมั่นนั้นโดยทดสอบด้วยวิธีสัมภาษณ์ซ้ำ และตรวจสอบความเชื่อมั่นของคำตอบ
ที่ได้จากการสัมภาษณ์ด้วยการสัมภาษณ์ 3 กลุ่ม กลุ่มละ 2 คน แล้วตรวจสอบความสอดคล้อง ของคำตอบกับผู้
สัมภาษณ์คนอื่น ๆ เมื่อได้ข้อมูลแล้วนำข้อมูลดังกล่าวให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ยืนยันคำตอบของตนเองอีกครั้ง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

เพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วน ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

3.1. ขออนุญาตรับรองและแนะนำตัวผู้วิจัยจากคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ราชภัฏมหาสารคาม ประสานขอความร่วมมือถึงเครือข่ายชุมชนคุณธรรม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)
ในเขตอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม เพื่อขอความอนุเคราะห์ และอำนวยความสะดวกในการ
ดำเนินงานวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล

3.2 ทำการนัดหมาย วัน เวลา และสถานที่กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อสัมภาษณ์
ตามที่กำหนดไว้

3.3 ดำเนินการสัมภาษณ์ตามวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนดไว้ จนครบทุกประเด็น โดยขออนุญาต
ใช้วิธีการจัดบันทึก และการบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์

3.4 ผู้วิจัยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสนทนากลุ่มเฉพาะผู้เชี่ยวชาญ (Focus Group
Discussion) เพื่อศึกษาแนวทางการขับเคลื่อนเครือข่ายชุมชนคุณธรรมด้วยพลังบวร ในอำเภอกันทรวิชัย
จังหวัดมหาสารคาม อย่างยั่งยืน

3.5 นำข้อมูลที่ได้มารวบรวมมาวิเคราะห์โดยวิธีการที่เหมาะสมและนำเสนอต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยวิธีการดังนี้

- 4.1 นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาถอดเสียงและบันทึกเป็นข้อความ
- 4.2 นำข้อความจากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มเฉพาะและการจดบันทึกมาจำแนกเป็นประเด็นและเรียบเรียง เฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์
- 4.3 วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ตามวัตถุประสงค์การวิจัย จากนั้นนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ตีความหมาย เชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่างๆ ที่รวบรวมได้
- 4.4 สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอในรูปของความเรียง

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสมาชิกในอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ได้ดังนี้

1. สภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนสมาชิกในอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนสมาชิกในอาชีพในอำเภอกันทรวิชัยมีการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างครอบคลุมใน 4 ด้านหลัก ได้แก่

1.1 ด้านการตัดสินใจ สมาชิกชุมชนร่วมกันระดมความคิดเห็น คัดเลือกกิจกรรมที่เหมาะสม กำหนดกฎระเบียบ และจัดสรรทรัพยากรอย่างมีส่วนร่วม ส่งผลให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและตระหนักถึงคุณธรรมพื้นฐาน เช่น ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกัน

1.2 ด้านการปฏิบัติ ชุมชนร่วมกันดำเนินกิจกรรมด้านอาชีพตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง เช่น กลุ่มเกษตรอินทรีย์ จิตอาสา การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการถ่ายทอดองค์ความรู้ ซึ่งช่วยสร้างความสามัคคี ความเสียสละ และความรับผิดชอบต่อกัน

1.3 ด้านผลประโยชน์ ชุมชนส่งเสริมอาชีพ สร้างรายได้ และกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมผ่านกลไกต่าง ๆ เช่น สหกรณ์ กองทุนชุมชน และการแบ่งปันองค์ความรู้ นำไปสู่ความมั่นคงและลดความเหลื่อมล้ำในชุมชน

1.4 ด้านการประเมินผล มีการกำหนดเกณฑ์ร่วมกัน ประเมินผลอย่างมีส่วนร่วม ใช้ผลการประเมินในการพัฒนาต่อเนื่อง และมีการตรวจสอบความโปร่งใส สร้างความเชื่อมั่นในระบบการดำเนินงานของชุมชน

โดยสรุป ชุมชนสมาชิกในอาชีพในอำเภอกันทรวิชัยมีการมีส่วนร่วมในทุกมิติอย่างเข้มแข็ง ส่งผลให้การพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความยั่งยืนและเป็นรูปธรรม

“ในชุมชนของแม่ เรามีการรวมกลุ่มสมาชิกกันมานานแล้วนะ จุดเริ่มก็มาจากการที่เราต้องการพึ่งตนเองตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ตอนตั้งกลุ่มใหม่ ๆ ก็มีประชุมหารือกันตลอดว่าเราควรทำอะไร เช่น บางคนเสนอทำเกษตรอินทรีย์ บางคนอยากทำกลุ่มจักสาน สุดท้ายเราก็ระดมความเห็นแล้วเลือกแนวทางที่เหมาะสมกับทุกคนค่ะ ถือว่าเป็นการตัดสินใจร่วมกันที่ทุกคนมีส่วนร่วมจริง ๆ”

“ในการลงมือทำ พอเราตกลงกันได้แล้ว ทุกคนก็ช่วยกันตามบทบาทค่ะ เช่น กลุ่มเกษตรอินทรีย์ก็มีการแบ่งพื้นที่ปลูก แบ่งเวรดูแลผลผลิต หรือกิจกรรมจิตอาสา เช่น ปลูกต้นไม้ ทำความสะอาดวัด ชาวบ้านก็มาเต็มใจนะ บางคนพาเด็ก ๆ มาร่วมด้วย มันทำให้เราเห็นว่าการลงมือร่วมกันนี้แหละ ทำให้เกิดความสามัคคีและความรับผิดชอบต่อกัน”

“เราจะประชุมกันทุกเดือนเพื่อสรุปผลว่าเราทำอะไรไปแล้วบ้าง ได้กำไรหรือขาดทุน หรือมีปัญหาอะไร เช่น ถ้าเงินไม่พอ เราก็จะดูว่าใช้จ่ายตรงไหนมากเกินไป แล้วค่อยหาทางปรับปรุง และที่สำคัญคือทุกคนในกลุ่มต้องได้เห็นรายงานการเงิน เห็นตัวเลขจริง ๆ ไม่มีปิดบัง เพราะมันเป็นเรื่องของความโปร่งใส คนจะได้มั่นใจ”

“เรื่องราวได้ที่เพิ่มขึ้น เพราะพอเราทำกันเป็นกลุ่ม เราก็ไปขายตลาดนัด ขายเป็นกลุ่มผลิตภัณฑ์ ได้ราคาดี มีเงินเข้ากลุ่มแล้วเอาไปทำสวัสดิการ เช่น กองทุนให้สมาชิกกู้ยืม หรือเอาไปช่วยคนในชุมชนที่เจ็บป่วย นอกจากนั้น เรายังได้เรียนรู้จากกันและกันด้วย เช่น คนที่เคยทำบัญชีไม่เป็น ตอนนี้ก็ทำได้แล้ว”

2. แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสมาชิกในพื้นที่ในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ประกอบด้วย 4 ด้านสำคัญ ดังนี้

2.1 การตัดสินใจ ส่งเสริมการตัดสินใจร่วมกันอย่างพอประมาณ มีเหตุผล โปร่งใส และใช้ข้อมูลจริง โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมผ่านเวทีสาธารณะ กลไกชุมชน และเทคโนโลยีดิจิทัล พร้อมทั้งปลูกฝังคุณธรรมและธรรมาภิบาล

2.2 การปฏิบัติ ส่งเสริมการลงมือทำที่เหมาะสมกับบริบทชุมชน สนับสนุนการเรียนรู้ พึ่งพาตนเอง และสร้างเครือข่ายความร่วมมือโดยยึดหลักคุณธรรม ความร่วมมือ และการทำงานแบบมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง

2.3 การรับผลประโยชน์ เน้นการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม โปร่งใส และทั่วถึง ส่งเสริมกิจกรรมทางเศรษฐกิจร่วมกัน จัดตั้งกลไกตรวจสอบ และนำผลกำไรกลับคืนสู่สวัสดิการและการพัฒนาชุมชน

2.4 การประเมินผล ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการประเมิน ใช้เกณฑ์ที่เหมาะสม โปร่งใส ใช้ข้อมูลจริงในการปรับปรุงพัฒนาโครงการ และเปิดเผยผลประเมินอย่างเข้าใจง่ายและตรวจสอบได้

“การเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมตั้งแต่แรกเริ่ม โดยเฉพาะในเรื่อง การตัดสินใจ เราเฝ้าที่ประชาคมของหมู่บ้าน มีไลน์กลุ่ม มีเสียงจากหลายฝ่ายเข้ามาช่วยเสนอความเห็นก่อนจะตัดสินใจอะไรแต่ละครั้ง เรายึดหลักพอประมาณ ไม่ตัดสินใจแบบรีบเร่ง แล้วทุกขั้นตอนต้องโปร่งใส ใช้ข้อมูลจริง อย่างเรื่องการตั้งกลุ่มอาชีพใหม่ หรือจะขอกองทุนมาพัฒนา เราจะอธิบายทุกขั้นตอนให้เข้าใจตรงกัน”

“เราส่งเสริมให้คนในชุมชนรู้จักพึ่งพาตนเองก่อน เช่น ทำเกษตรแบบประหยัดน้ำ ใช้น้ำหมักของตัวเอง นอกจากนั้นเรายังส่งเสริมให้เรียนรู้ร่วมกัน เช่น เชิญวิทยากรมาสอนเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง การจัดการเงินครัวเรือน หรืออบรมอาชีพเสริม เราทำแบบไม่ใช่เฉพาะกลุ่มผู้ใหญ่ แต่ให้เด็ก เยาวชนมาร่วมด้วยเลยครับ มันช่วยให้เกิดความต่อเนื่อง และไม่เป็นแค่โครงการระยะสั้น”

“เราเน้นเรื่อง การกระจายผลประโยชน์ ให้เท่าเทียมและโปร่งใส เช่น กำไรจากการขายผลิตภัณฑ์กลุ่ม เราจะแบ่งเป็นสามส่วน: สะสมเข้ากองทุนหมุนเวียน, แบ่งเป็นสวัสดิการกลุ่ม เช่น เงินช่วยเหลือเจ็บป่วย, และส่วนหนึ่งคืนให้สมาชิกตามผลงาน ส่วนนี้มีระบบตรวจสอบชัดเจน มีคณะกรรมการดูแล สมาชิกเห็นรายงานทุกคนครับ ไม่มีใครได้เปรียบเสียเปรียบ”

“ด้านการประเมินผล เราใช้ทั้งแบบฟอร์มประเมิน และการพูดคุยแบบไม่เป็นทางการในเวทีหมู่บ้าน ทุกกิจกรรมจะมีสรุปผลให้สมาชิกดู ทั้งยอดรายได้ ค่าใช้จ่าย หรือปัญหาที่เกิดขึ้น ถ้ามีข้อเสนอจากสมาชิก เราก็เอามาทบทวนต่อยอดในปีถัดไป ที่สำคัญคือต้องเปิดเผยข้อมูลและเข้าใจง่าย ตรวจสอบได้ทุกขั้นตอน มันช่วยสร้างความเชื่อมั่นและทำให้สมาชิกอยากร่วมต่อเนื่องครับ”

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยได้อภิปรายผลดังต่อไปนี้

1. สภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนสัมมาอาชีพในอำเภอกันทรวิชัยมีการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างครอบคลุมใน 4 ด้านหลัก ได้แก่

1.1 ด้านการตัดสินใจ สมาชิกชุมชนร่วมกันระดมความคิดเห็น คัดเลือกกิจกรรมที่เหมาะสม กำหนดกฎระเบียบ และจัดสรรทรัพยากรอย่างมีส่วนร่วม ส่งผลให้เกิดความรู้สึกรู้สึกเป็นเจ้าของและตระหนักถึงคุณธรรมพื้นฐาน เช่น ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกัน

1.2 ด้านการปฏิบัติ ชุมชนร่วมกันดำเนินกิจกรรมด้านอาชีพตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง เช่น กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ จิตอาสา การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการถ่ายทอดองค์ความรู้ ซึ่งช่วยสร้างความสามัคคี ความเสียสละ และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

1.3 ด้านผลประโยชน์ ชุมชนส่งเสริมอาชีพ สร้างรายได้ และกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมผ่านกลไกต่าง ๆ เช่น สหกรณ์ กองทุนชุมชน และการแบ่งปันองค์ความรู้ นำไปสู่ความมั่นคงและลดความเหลื่อมล้ำในชุมชน

1.4 ด้านการประเมินผล มีการกำหนดเกณฑ์ร่วมกัน ประเมินผลอย่างมีส่วนร่วม ใช้ผลการประเมินในการพัฒนาต่อเนื่อง และมีการตรวจสอบความโปร่งใส สร้างความเชื่อมั่นในระบบการดำเนินงานของชุมชน

ชุมชนสัมมาอาชีพในอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม มีการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างครอบคลุมในทุกมิติ ได้แก่ ด้านการตัดสินใจ การปฏิบัติ การรับผลประโยชน์ และการประเมินผล ซึ่งสะท้อนถึงความเข้มแข็งของชุมชนในการขับเคลื่อนคุณธรรมผ่านกิจกรรมสัมมาอาชีพที่มีฐานอยู่บนความพอเพียงและความร่วมมือ ดังนี้

1. ด้านการตัดสินใจ ที่ชุมชนมีการระดมความคิดเห็นและจัดสรรทรัพยากรร่วมกัน ส่งผลให้เกิดความรู้สึกรู้สึกเป็นเจ้าของ (sense of ownership) สอดคล้องกับแนวคิดของ Arnstein (1969) ที่ชี้ว่า การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงจะเกิดขึ้นได้เมื่อประชาชนมีอำนาจในการตัดสินใจร่วมกับภาครัฐหรือกลไกกลาง ซึ่งช่วยเพิ่มความรับผิดชอบและความผูกพันต่อกิจกรรมสาธารณะ

2. ด้านการปฏิบัติ ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าชุมชนร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมที่สอดคล้องกับบริบท เช่น กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Wenger-Trayner และ Wenger-Trayner (2020) ที่เน้นว่าการเรียนรู้ในระดับชุมชนจะเกิดขึ้นได้จริงผ่าน "ชุมชนแห่งการปฏิบัติ" (Communities of Practice) ที่สมาชิกได้เรียนรู้จากกันและกันผ่านการทำงานร่วมกัน โดยเฉพาะเมื่อเชื่อมโยงกับค่านิยมร่วม เช่น ความเสียสละ และความรับผิดชอบ

3. ด้านการรับผลประโยชน์ ชุมชนสามารถกระจายรายได้อย่างเป็นธรรมผ่านกลไกต่าง ๆ เช่น สหกรณ์ กองทุนชุมชน และระบบแบ่งปันความรู้ ผลลัพธ์นี้สอดคล้องกับข้อค้นพบของ Mansuri และ Rao (2013) ซึ่งศึกษานโยบายการมีส่วนร่วมในระดับชุมชนในหลายประเทศ และพบว่ากลไกการกระจายผลประโยชน์ที่โปร่งใสและยุติธรรม ช่วยลดความเหลื่อมล้ำ และส่งเสริมความเชื่อมั่นของประชาชนในกระบวนการพัฒนา

4. ด้านการประเมินผล พบว่า ชุมชนมีการใช้เกณฑ์ร่วมกันในการประเมินผลการดำเนินงาน และเปิดเผยข้อมูลต่อสมาชิกอย่างโปร่งใส ซึ่งตรงกับแนวคิดของ Fung (2015) เรื่อง “ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม” (participatory democracy) ที่เน้นให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลและมีบทบาทในกระบวนการตรวจสอบเพื่อสร้างธรรมาภิบาลและความยั่งยืนในการดำเนินงาน

จากการวิเคราะห์ในทุกมิติข้างต้น จะเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในอำเภอกันทรวิชัยเป็นการมีส่วนร่วมที่ครอบคลุมทั้งระดับโครงสร้างและพฤติกรรม ซึ่งไม่เพียงแต่เสริมสร้างคุณธรรมส่วนบุคคลเท่านั้น แต่ยังสร้างระบบคุณธรรมของชุมชนในภาพรวม โดยมีหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแกนกลางในการกำกับพฤติกรรมและการตัดสินใจ จึงสามารถสรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งในทุกมิติส่งผลโดยตรงต่อความยั่งยืนและความเป็นรูปธรรมของการพัฒนาคุณธรรมในระดับชุมชน

2. แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2.1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ส่งเสริมการตัดสินใจบนหลักความพอประมาณ เปิดโอกาสให้ชุมชนกำหนดแนวทางการพัฒนาอย่างสมดุลและเหมาะสมกับทรัพยากรที่มี ใช้ข้อมูลจริงและเหตุผลในการตัดสินใจ จัดเวทีประชุมที่เปิดกว้าง นำข้อมูลทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมมาประกอบการพิจารณาเสริมสร้างภูมิคุ้มกันต่อผลกระทบ ให้ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบในระยะยาวและวางแผนรับมือกับปัญหาที่อาจเกิดขึ้น ใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐาน ส่งเสริมธรรมาภิบาล ตรวจสอบการดำเนินงานของหน่วยงานรัฐและเอกชน สนับสนุนกลไกชุมชน จัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครและใช้เครื่องมือดิจิทัลในการแสดงความคิดเห็นและติดตามโครงการ

2.2 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ส่งเสริมการปฏิบัติที่พอประมาณและเหมาะสม ใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น เกษตรผสมผสาน และพึ่งพาตนเอง สร้างระบบสนับสนุนที่ยั่งยืน จัดอบรม พัฒนาศูนย์เรียนรู้ และส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม เสริมสร้างภูมิคุ้มกันผ่านการปฏิบัติ ส่งเสริมการรวมกลุ่มเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชน ใช้คุณธรรมและความร่วมมือเป็นแนวทางหลัก ปลูกฝังความซื่อสัตย์ ความสามัคคี และการมีจิตสาธารณะ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง จัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับทุกช่วงวัยและสร้างเครือข่ายความร่วมมือ กับภายนอก

2.3 การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ การกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม จัดระบบแบ่งปันผลประโยชน์และให้ความสำคัญกับกลุ่มเปราะบาง ส่งเสริมผลประโยชน์ร่วมกันผ่านกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สนับสนุนกลุ่มอาชีพและวิสาหกิจชุมชนให้แบ่งปันผลกำไรอย่างเป็นธรรม สร้างกลไกตรวจสอบและติดตามผลประโยชน์ ตั้งคณะกรรมการชุมชนและใช้บัญชีชุมชนที่โปร่งใส พัฒนาสาธารณูปโภคและสวัสดิการจากผลกำไร ใช้ผลกำไรพัฒนาคุณภาพชีวิตและสร้างกองทุนเพื่อการศึกษาและสุขภาพ ส่งเสริมวัฒนธรรมการแบ่งปัน ปลูกฝังจิตสำนึกผลประโยชน์ร่วมและสร้างเครือข่ายความร่วมมือ

2.4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ใช้หลักความพอประมาณในการประเมิน เลือกเกณฑ์ที่เหมาะสมกับบริบทชุมชนและสะท้อนผลลัพธ์ที่แท้จริง เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน แต่งตั้งคณะกรรมการจากประชาชนและใช้เวทีประชาคมในการสะท้อนความคิดเห็น ใช้ข้อมูลจริงและเหตุผลเป็นระบบ จัดเก็บข้อมูลที่เป็นรูปธรรมและใช้แนวทางการประเมินแบบมีส่วนร่วม สร้างภูมิคุ้มกันโดยใช้ผลการประเมินเป็นแนวทางพัฒนา ปรับปรุงโครงการตามผลการประเมินและวางแผนป้องกันความเสี่ยง ใช้หลัก

คุณธรรมและความโปร่งใสในการเปิดเผยผลการประเมิน จัดทำรายงาน ที่เข้าถึงง่ายและเปิดโอกาสให้ประชาชนตรวจสอบ

สอดคล้องกับงานวิจัยของ ผ่องศรี พัฒนฉวี (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางพัฒนาการส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของประชาชนบ้านไม้ฝาด อำเภอสีกา จังหวัดตรัง ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงประชาชนบ้านไม้ฝาด ควรส่งเสริมการปลูกพืชผักสวนครัวรั้วกินได้ทุกครัวเรือน อบรมให้ความรู้ในด้านการจัดทำบัญชีครัวเรือน การส่งเสริมการทำผลิตภัณฑ์ใช้ในครัวเรือน และสนับสนุนให้ประชาชนจัดตั้งกลุ่มอาชีพ ผลการทดลองแนวทางส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ครัวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 7.76 สอดคล้องกับงานวิจัยของพระหมื่น ธิรจิตโต (สีทน) (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของหมู่บ้าน เศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบบ้านหนองเอาะ อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี ควรเน้นพัฒนาคนในพื้นที่ให้มากขึ้นเพื่อให้คนในชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกันในการพัฒนาชุมชน โดยต้องคำนึงถึงบริบทพื้นที่ของชุมชนในการจัดทำระบบการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ในชุมชนทุกระดับอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ทุกคนมีความรู้ มีความเข้าใจและตระหนักถึงคุณค่าของการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนในการดำเนินชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้คุณธรรมนำความรู้ ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ซึ่งจะทำให้ชุมชนกลายเป็นชุมชนที่อยู่ เย็น เป็นสุข อย่างแท้จริง สอดคล้องกับงานวิจัยของภัทรา ทองทิพย์ (2561) งานวิจัยนี้เน้นการพัฒนาชุมชนโดยใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสามารถเชื่อมโยงกับการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจ และการส่งเสริมคุณธรรม เช่น ความซื่อสัตย์และความรับผิดชอบในการดำเนินงานชุมชน โดยพบว่าการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจช่วยเสริมสร้างความมั่นคงและความโปร่งใสในการพัฒนาชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของสุกัญญา คำอ่อน (2563) การศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยพบว่าการพัฒนาคุณธรรม เช่น การแบ่งปันและความร่วมมือกันในชุมชน ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนในการพัฒนาท้องถิ่น สอดคล้องกับผลการวิจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของนฤมล จารุจินดา (2564) การวิจัยนี้ศึกษาถึงการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการพัฒนาชุมชน และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการปฏิบัติการ เช่น การฝึกอบรมทักษะอาชีพและการสนับสนุนการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม โดยพบว่าการใช้กลไกชุมชน เช่น ศูนย์เรียนรู้ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่างๆ ช่วยสร้างผลประโยชน์ร่วมกันสอดคล้องกับงานวิจัยของวรรณพร ธรรมานันท์ (2565) ผลการศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่า การกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมในชุมชนเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการพัฒนาคุณธรรมในชุมชน และสามารถเสริมสร้างความโปร่งใสในการบริหารจัดการ โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลและการตรวจสอบกิจกรรมชุมชน จะทำให้เกิดความรับผิดชอบต่อร่วมกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฉัตรภา อภิชัย (2562) งานวิจัยนี้เน้นที่การพัฒนาคุณธรรมในชุมชนผ่านการสร้างระบบอ้อมทรัพย์และการสนับสนุนกลุ่มเกษตรกรที่ยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยที่ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และการสนับสนุนกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน เช่น การสนับสนุนกลุ่มอ้อมทรัพย์ในชุมชนเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางการเงิน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Carter, R. J., & Evans, M. D. (2017) บทบาทของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาอย่างยั่งยืน บทเรียนจากกรณีศึกษาในระดับโลก พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการตัดสินใจและการปฏิบัติในระดับชุมชนสามารถส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ การตัดสินใจอย่างโปร่งใสและการใช้เหตุผลที่เป็นระบบในกระบวนการพัฒนา

ชุมชนช่วยให้การพัฒนามีความสมดุล และไม่เกิดความเสียหายทางสังคมและสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับงานวิจัยของ Smith, H. W., & Nelson, P. G. (2018) ได้ศึกษาการตัดสินใจเชิงมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท ผลกระทบของการมีส่วนร่วมในท้องถิ่น พบว่า ผลกระทบของการมีส่วนร่วมในระดับท้องถิ่น ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องยืนยันว่าการเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการต่างๆ ช่วยส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน และเสริมสร้างความร่วมมือที่เป็นประโยชน์ต่อทั้งชุมชนและโครงการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kumar, R., & Mehta, S. (2019) ศึกษาการเพิ่มความสามารถในการฟื้นตัวของชุมชนผ่านแนวทางปฏิบัติด้านการเกษตรที่ยั่งยืน นโยบายด้านสิ่งแวดล้อมและชุมชน การใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสมในการเกษตรกรรมแบบผสมผสานเป็นหัวข้อหลักในงานวิจัยนี้ ซึ่งเป็นแนวทางที่ชุมชนสามารถใช้เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันและความยั่งยืนทางเศรษฐกิจในชุมชน การศึกษาเช่นนี้สะท้อนถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการปฏิบัติและการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน ซึ่งตรงกับผลการวิจัยที่กล่าวถึงการสนับสนุนการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพในกิจกรรมต่างๆ เช่น การเกษตรที่ยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Brown, P. L., & Lee, T. H. (2020) พუნทางสังคมและความร่วมมือของชุมชน การส่งเสริมการดำรงชีวิตที่ยั่งยืน สรรพพบาพของทุนสังคม (Social Capital) และความร่วมมือในชุมชนในการสร้างการดำรงชีวิตที่ยั่งยืน ซึ่งสามารถเชื่อมโยงกับผลการวิจัยที่แสดงถึงความสำคัญของการสร้างระบบสนับสนุนในชุมชน เช่น ศูนย์เรียนรู้และการอบรมทักษะอาชีพ การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันในชุมชน และการส่งเสริมกิจกรรมร่วมมือกันในชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Williams, E. M., & Zhang, Y. X. (2021) กลไกการแบ่งปันผลประโยชน์ที่โปร่งใสในโครงการพัฒนาชุมชน กรณีศึกษาจากเอเชียผลการวิจัยพบว่า การกระจายผลประโยชน์ในชุมชนอย่างเป็นธรรม โปร่งใส และทั่วถึง การใช้กลไกตรวจสอบ เช่น คณะกรรมการชุมชนและการเปิดเผยบัญชีเพื่อความโปร่งใส เป็นส่วนสำคัญในการเสริมสร้างความเชื่อมั่นในกระบวนการพัฒนาชุมชน

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัย การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยได้อภิปรายผลดังต่อไปนี้ มีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ควรมีการจัดตั้งเวทีประชาคมหรือการประชุมเพื่อให้ชุมชนได้ร่วมกันกำหนดแนวทางการพัฒนาในท้องถิ่นอย่างโปร่งใสและเป็นธรรม การเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจจะช่วยให้เกิดความสมดุลในการพัฒนา การใช้ข้อมูลที่โปร่งใส การใช้ข้อมูลที่เป็นระบบและเชื่อถือได้ในการตัดสินใจจะช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและลดข้อขัดแย้งในชุมชน เสริมสร้างคุณธรรมในการตัดสินใจ ควรใช้หลักคุณธรรม เช่น ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ ในกระบวนการตัดสินใจเพื่อให้การพัฒนาชุมชนมีความยั่งยืน

1.2 ควรส่งเสริมการใช้ทรัพยากรในชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การใช้เกษตรกรรมแบบผสมผสานเพื่อสร้างรายได้และความมั่นคงให้แก่ชุมชน สร้างระบบสนับสนุนทักษะอาชีพ การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ชุมชนและการอบรมทักษะอาชีพจะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน และเป็นช่องทางในการพัฒนาอาชีพ เสริมสร้างความร่วมมือในชุมชน ควรส่งเสริมการร่วมมือกันในชุมชนเพื่อแบ่งปันทรัพยากรและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยสามารถสร้างกิจกรรมที่เน้นการทำงานร่วมกันในด้านต่างๆ

1.3 ควรกำหนดกลไกในการกระจายผลประโยชน์จากโครงการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นธรรม เพื่อให้ทุกภาคส่วนในชุมชนได้รับประโยชน์ ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน การสนับสนุนและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนหรือกิจการที่ใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นสามารถสร้างผลประโยชน์ร่วมกันแก่สมาชิกในชุมชนและช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่น ตรวจสอบและโปร่งใสในการใช้ทรัพยากร การใช้กลไกการตรวจสอบที่โปร่งใส เช่น การเปิดเผยบัญชีและการรายงานผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอจะช่วยให้ชุมชนมีความเชื่อมั่นในกระบวนการพัฒนา

1.4 ควรกำหนดเกณฑ์การประเมินผลที่สะท้อนถึงบริบทและลักษณะของชุมชน โดยต้องคำนึงถึงความแตกต่างทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการประเมินการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการประเมินจะช่วยให้ได้ผลการประเมินที่สะท้อนถึงความต้องการและข้อเสนอแนะจากชุมชน ใช้ข้อมูลจริงและเหตุผลที่เป็นระบบในการประเมิน การประเมินผล ควรใช้ข้อมูลที่เป็นจริงและเชื่อถือได้ พร้อมทั้งการวิเคราะห์ที่เป็นระบบเพื่อให้การประเมินมีความถูกต้องและสามารถนำไปใช้ในการปรับปรุงโครงการ เปิดเผยผลการประเมินอย่างโปร่งใส ควรมีการเปิดเผยผลการประเมินต่อสาธารณะอย่างโปร่งใส เพื่อให้ชุมชนสามารถติดตามและตรวจสอบผลการดำเนินการได้ง่าย

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

2.1 ควรขยายการศึกษารวมถึงการมีส่วนร่วมในมิติต่าง ๆ เช่น การมีส่วนร่วมของกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนที่อาจมีลักษณะทางสังคม หรือวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน โดยพิจารณาผลกระทบของการมีส่วนร่วมต่อกลุ่มที่มีความหลากหลายทางเศรษฐกิจหรืออายุ เช่น การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ หรือเยาวชนในกระบวนการพัฒนา

2.2 ควรมีการศึกษาทางเปรียบเทียบระหว่างชุมชนที่มีการพัฒนาแนวทางการมีส่วนร่วมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และชุมชนที่ไม่ได้ใช้แนวทางดังกล่าว เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบ ในด้านต่าง ๆ ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะช่วยให้เห็นผลการพัฒนาที่ชัดเจน และมีข้อเสนอแนะที่เป็นรูปธรรม

2.3 ควรมีการติดตามผลการดำเนินงานในระยะยาว เพื่อประเมินผลกระทบของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนในด้านความยั่งยืน และความสามารถในการรักษาแนวทางการพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระยะยาว โดยเฉพาะการประเมินการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตของชุมชนหลังการดำเนินโครงการ

เอกสารอ้างอิง

- กรมการพัฒนาชุมชน. (2562). **คู่มือการขับเคลื่อนสัมมาชีพชุมชน**. กรุงเทพฯ: กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย.
- ฉัตรภา อภิชัย. (2562). การพัฒนาคุณธรรมในชุมชนผ่านการสร้างระบบอ้อมทรัพย์และการสนับสนุนกลุ่มเกษตรกรที่ยั่งยืน. **วารสารวิถีชุมชน**, 4(2), 54–70.
- นฤมล จารุจินดา. (2564). การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการพัฒนาชุมชน: การฝึกอบรมทักษะอาชีพและการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม. **วารสารการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์**, 9(1), 101–115.
- ผ่องศรี พัฒนมนั. (2561). แนวทางพัฒนาการส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนบ้านไม้ฝาด อำเภอสีเกา จังหวัดตรัง. **วารสารวิชาการการพัฒนาท้องถิ่น**, 7(2), 112–124.

- พระหมื่น ธีรจิตโต (สีทน). (2562). การพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบบ้านหนองเอาะ อำเภอดุสิต จังหวัดอุบลราชธานี. **วารสารพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน**, 8(1), 45–58.
- ภัทรา ทองทิพย์. (2561). การพัฒนาชุมชนโดยใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: การมีส่วนร่วมและการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน. **วารสารสังคมและสิ่งแวดล้อม**, 6(3), 93–106.
- วรรณพร ธรรมานันท์. (2565). การกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมในชุมชน: การพัฒนาคุณธรรมและความโปร่งใสในการบริหารจัดการ. **วารสารคุณธรรมกับสังคม**, 10(3), 67–82.
- วิชัย รัตนพงษ์. (2563). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. **วารสารวิชาการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต**, 8(2), 45–58.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). **เศรษฐกิจพอเพียง: หลักคิดและแนวทางปฏิบัติสู่ “พอเพียง”**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดมหาสารคาม. (2567). **รายงานการดำเนินการชุมชนสัมมาอาชีพในการพัฒนาคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม**. มหาสารคาม: สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดมหาสารคาม.
- สุกัญญา คำอ่อน. (2563). การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: การส่งเสริมคุณธรรมและความร่วมมือในชุมชน. **วารสารเศรษฐกิจพอเพียงและการพัฒนา**, 5(2), 75–89.
- Arnstein, S. R. (1969). A ladder of citizen participation. **Journal of the American Institute of Planners**, 35(4), 216–224.
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In J. Richardson (Ed.), **Handbook of theory and research for the sociology of education** (pp. 241–258). Greenwood.
- Brown, P. L., & Lee, T. H. (2020). Social capital and community cooperation: Promoting sustainable livelihoods. **Journal of Community Development**, 51(4), 395–410.
- Carter, R. J., & Evans, M. D. (2017). Community participation and sustainable development: Lessons from global case studies. **Sustainable Development Journal**, 25(3), 189–201.
- Cohen, J. M., & Uphoff, N. T. (1980). Participation's place in rural development: Seeking clarity through specificity. **World Development**, 8(3), 213–235.
- Fung, A. (2015). Putting the public back into governance: The challenges of citizen participation and its future. **Public Administration Review**, 75(4), 513–522.
- Kumar, R., & Mehta, S. (2019). Enhancing community resilience through sustainable agricultural practices: Environmental and policy perspectives. **International Journal of Agricultural Sustainability**, 17(2), 145–160.
- Mansuri, G., & Rao, V. (2013). **Localizing development: Does participation work?** Washington, DC: The World Bank.
- Putnam, R. D. (2000). **Bowling alone: The collapse and revival of American community**. Simon & Schuster.

- Sen, A. (1999). **Development as freedom**. Oxford University Press.
- Smith, H. W., & Nelson, P. G. (2018). Participatory decision-making in rural development: Local engagement and sustainable outcomes. **Journal of Rural Studies**, 62, 13–22.
- Wenger-Trayner, E., & Wenger-Trayner, B. (2020). **Learning to make a difference: Value creation in social learning spaces**. Cambridge: Cambridge University Press.
- Williams, E. M., & Zhang, Y. X. (2021). Transparent benefit-sharing mechanisms in community development projects: Case studies from Asia. **Asian Development Policy Review**, 9(1), 23–38.